

С. І. Головач,

аспірант, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3660-0967>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.14.166

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

S. Holovach,

PhD student, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

THEORETICAL BASIS FOR MANAGING THE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF DAILY ENTERPRISE

В статті розглянуто теоретичні основи управління розвитком соціально-економічного потенціалу сучасного підприємства. Соціально-економічний потенціал сучасного підприємства визначається його можливістю створення соціальної та економічної вартості для різних зацікавлених сторін, таких як працівники, клієнти, акціонери, громадськість та ряд інших. В сучасних реаліях дослідження даних аспектів є актуальним через їх мінливість та підвищенні ризики в умовах війни. Ретельний аналіз потенційних безпекових загроз дозволяє сучасному підприємству зрозуміти, які аспекти його діяльності можуть бути під неконтрольованим впливом зовнішнього середовища. Це може включати аналіз природних ризиків, техногенних загроз, а також кібербезпеку. На основі аналізу ризиків потрібно розробити план дій для мінімізації впливу актуальних безпекових викликів на підприємство. Це може включати створення систем безпеки, внесення змін у процедури роботи та резервування ресурсів для непередбачених обставин. Світ змінюється, і з ним змінюються й безпекові загрози. Сучасне підприємство повинне бути готовим до постійного вдосконалення своїх практик та стратегій відповіді на безпекові виклики. Важливо, щоб усі працівники були віддані практикам безпеки та були готові до втручання у випадку кризи. Тренінги, семінари та інші навчальні заходи можуть допомогти підготувати персонал до ефективного ведення в ситуаціях антикризового управління. Сучасне підприємство повинно активно співпрацювати з урядовими органами, громадськістю, партнерами та іншими зацікавленими сторонами щодо питань безпеки. Це допоможе вчасно виявляти та вирішувати можливі актуальні проблеми. Використання новітніх технологій та інновацій може допомогти в забезпеченні безпеки сучасного підприємства. Це може включати впровадження систем моніторингу та прогнозування, захист від кіберзагроз та інші заходи. Загалом, ефективне управління інноваційним розвитком соціально-економічного потенціалу сучасного підприємства в умовах безпекових викликів вимагає системного підходу, гнучкості та постійного вдосконалення, що і є предметом подальших наукових досліджень.

The article examines the theoretical foundations of managing the development of the socio-economic potential of a modern enterprise. The socio-economic potential of a modern enterprise is determined by its ability to create social and economic value for various stakeholders, such as employees, customers, shareholders, the public and a number of others. In modern realities, the study of these aspects is relevant due to their variability and increased risks in war conditions. A thorough analysis of potential security threats allows a modern enterprise to understand which aspects of its activity may be under the uncontrolled influence of the external environment. This may include analysis of natural risks, man-made threats, as well as cyber security. Based on the risk analysis, an action plan should be developed to minimize the impact of current security challenges on the enterprise. This may include establishing safety systems, making changes to work procedures and reserving resources for contingencies. The world is changing, and security threats are changing with it. A modern enterprise must be ready to constantly improve its practices and strategies for responding to security challenges. It is important that all employees are committed to safety practices and are prepared to intervene in the event of a crisis. Trainings, seminars, and other educational activities can help prepare staff for effective leadership in crisis management situations. A modern enterprise must actively engage with government agencies, the public, partners, and other stakeholders on security issues. This will help to identify and solve possible current problems in time. The use of the latest technologies and innovations can help ensure the security of a modern enterprise. This may include implementation of monitoring and forecasting systems, protection against cyber threats and other measures. In general, effective management of the innovative development of the socio-economic potential of a modern enterprise in the conditions of security challenges requires a systematic approach, flexibility and constant improvement, which is the subject of further scientific research.

Ключові слова: управління, розвиток, соціально-економічний потенціал, підприємство, система, ефективність, безпека.

Key words: management, development, socio-economic potential, enterprise, system, efficiency, safety.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Соціально-економічний потенціал підприємства визначається його можливістю створення соціальної та економічної вартості для різних зацікавлених сторін, таких як працівники, клієнти, акціонери, громадськість та інші. В сучасних реаліях дослідження даних аспектів є актуальністю через їх мінливість та підвищенні ризики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Управління соціально-економічним потенціалом підприємства вимагає глибокого розуміння його структури, процесів та впливу на середовище, а також постійного моніторингу та адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Управління розвитком соціально-економічного потенціалу підприємства в умовах безпекових викликів — це складний та важливий процес, який вимагає комплекс-

ного підходу та глибокого розуміння сучасного бізнесу та факторів, що впливають на нього. Особливо в сучасному світі, де безпекові виклики можуть бути дуже різноманітними — від природних катастроф до кібератак.

Основні аспекти соціально-економічного потенціалу підприємства включають:

створення робочих місць та забезпечення працевлаштування;

економічна стабільність та прибутковість;

сприяння розвитку громади;

інновації та технологічний розвиток;

управління ризиками та сталість бізнесу;

стале вдосконалення та управління якістю [1-11].

Дані підходи слід розглянути більш комплексно.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Формулювання цілей статті (постановка завдання) — дослідити теоретичні основи управління розвитком соціально-економічного потенціалу сучасного підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Підприємство має потенціал забезпечувати робочі місця для співробітників та сприяти їхньому професій-

ному та особистісному розвитку. Створення робочих місць та забезпечення працевлаштування є ключовою складовою соціально-економічного розвитку підприємства та сприяє підвищенню життєвого рівня співробітників та місцевої громади в цілому.

Підприємство може розширити свою діяльність або відкрити нові філії та відділення, що призведе до збільшення потреб у робочих місцях. Впровадження нових технологій може підвищити продуктивність та конкурентоспроможність підприємства, що, в свою чергу, може призвести до створення нових робочих місць. Розвиток сфери послуг, таких як туризм, ресторанний бізнес, освіта та медичні послуги, може створити додаткові можливості для працевлаштування. Співпраця з університетами та технічними школами може сприяти підготовці кваліфікованої робочої сили, відповідно до потреб підприємства. Підприємство може створити програми підтримки малих та середніх підприємств, таких як надання кредитів або консультацій, що сприятиме розвитку нових бізнесів та створенню нових робочих місць. Співпраця з громадськими організаціями, урядовими структурами та іншими зацікавленими сторонами може допомогти забезпечити працевлаштування для різних груп населення, включаючи молодь, людей з інвалідністю та інших соціально вразливих груп.

Ці методи можуть бути використані окремо або в поєднанні залежно від конкретних потреб та можливостей підприємства.

Здатність підприємства генерувати прибуток та забезпечувати стабільні фінансові результати визначає його економічний потенціал. Економічна стабільність та прибутковість є ключовими аспектами успішної діяльності будь-якого підприємства.

Ретельне планування фінансів дозволяє підприємству управляти своїми ресурсами ефективно, забезпечуючи достатність коштів для покриття поточних витрат та розвитку. Ефективне управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю дозволяє оптимізувати оборотні кошти і знизити ризики нестачі грошових коштів. Рознообразнення бізнес-портфелю та ринків, на яких працює підприємство, може зменшити вплив економічних коливань на його прибутковість. Впровадження передових технологій та інновацій може підвищити продуктивність та конкурентоспроможність підприємства, що призведе до збільшення прибутковості. Постійне удосконалення продукції та бізнес-процесів дозволяє підприємству забезпечувати якість своїх товарів та послуг, що може підвищити їхню цінність для клієнтів і, отже, прибутковість. Інвестування у навчання та розвиток персоналу, а також створення стимулюючої та задовільної робочої атмосфери допомагає залучати талановитих працівників та забезпечувати їхню продуктивність. Постійний моніторинг ринкових тенденцій та діяльності конкурентів дозволяє підприємству реагувати на зміни у своєму сегменті ринку та пристосовувати свою стратегію для збільшення конкурентоспроможності.

Ці стратегії допоможуть підприємству забезпечити економічну стабільність та підвищити прибутковість у довгостроковій перспективі.

Підприємство може мати позитивний вплив на місцеву громаду, сприяючи розвитку інфраструктури, нада-

ючи спонсорську підтримку та виконуючи соціально відповідальні проекти. Сприяння розвитку громади є важливою складовою соціально-економічної відповідальності підприємства і може мати значний позитивний вплив на якість життя місцевого населення, стабільність соціального середовища та довгострокову сталість бізнесу.

Надання можливості працевлаштування для місцевих мешканців сприяє зменшенню безробіття та підвищенню рівня доходів у громаді. Інвестиції у розвиток інфраструктури, такі як будівництво доріг, шкіл, лікарень чи комунальних служб, покращують життєвий стандарт у громаді. Підтримка місцевих заходів, проектів культури, спорту та освіти сприяє підтримці культурного та соціального життя у громаді. Співпраця з місцевими НУО та громадськими організаціями може допомогти вирішувати проблеми, які стосуються місцевої громади, та здійснювати соціально корисні проекти. Зменшення впливу виробництва на довкілля, використання енергоефективних технологій та участь у екологічних програмах сприяють збереженню природних ресурсів та здоров'ю місцевого населення. Підтримка малих та середніх підприємств у громаді, наприклад, шляхом надання фінансової підтримки або консультування, сприяє економічному розвитку та створенню нових робочих місць. Співпраця з місцевими органами влади та громадськими організаціями у вирішенні соціальних проблем, таких як боротьба з бідністю, бездомністю чи насильством, сприяє стабільності та благополуччю у громаді.

Ці заходи спрямовані на створення стійкої, процвітаючої громади, що користується підтримкою та зацікавленістю місцевих бізнесів.

Здатність підприємства до інновацій та використання передових технологій визначає його конкурентоспроможність та здатність до адаптації до змінних умов ринку. Інновації та технологічний розвиток в сучасному світі є ключовими факторами конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств.

Інвестування у дослідження та розвиток дозволяє підприємствам створювати нові продукти, послуги та технології, які відповідають на зміни в потребах ринку та вимоги споживачів. Підтримка культури інновацій сприяє залученню талановитих співробітників, створенню атмосфери творчості та постійного пошуку нових ідей та рішень. Співпраця з технологічними стартапами може допомогти підприємствам отримати доступ до новітніх технологій та ідей, а також прискорити процес інновацій. Використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних, Інтернет речей (IoT) та блокчейн, може покращити ефективність операцій та створити нові можливості для бізнесу. Створення власних корпоративних інкубаторів або участь у програмах акселерації може допомогти підприємствам сприяти розвитку інновацій та співпраці зі стартапами. Інвестування в навчання та розвиток працівників у галузі нових технологій дозволяє підприємствам мати кваліфіковану робочу силу, готову до впровадження нових інновацій. Використання Lean та Agile методологій дозволяє підприємствам прискорити процес розробки та впровадження нових продуктів та послуг, зменшити витрати та ризики.

Таблиця 1. Методики оцінки соціально-економічного потенціалу підприємства

Методика	Зміст методики
Балансовий підхід	Використання балансової методики дозволяє оцінити стан різних аспектів діяльності підприємства, таких як фінансові показники, ринкова позиція, ставлення до споживачів та співробітників тощо. Цей підхід передбачає аналіз різних видів капіталу, таких як фінансовий, людський, соціальний та інтелектуальний.
Методика балансування індикаторів	Ця методика полягає в визначенні ключових індикаторів розвитку підприємства у різних сферах - економічній, соціальній, екологічній тощо. Після цього вони оцінюються за допомогою встановлених критеріїв та вагою, що дозволяє здійснити комплексну оцінку.
Аналіз зацікавлених сторін (Stakeholder Analysis)	Цей підхід передбачає визначення та оцінку інтересів різних зацікавлених сторін (співробітників, клієнтів, акціонерів, громадськості тощо) та їх вплив на діяльність підприємства.
Методика створення балансу соціальних та економічних цілей (Social and Economic Goals Balance Approach)	Цей підхід полягає в тому, щоб збалансувати соціальні та економічні цілі підприємства, забезпечуючи, щоб вони не суперечили один одному.
Методика інтегральної оцінки	Цей підхід передбачає використання комплексної оцінки, яка враховує різні аспекти діяльності підприємства та їх взаємозв'язок.

Джерело: складено автором на основі [6; 8].

Ці стратегії допомагають підприємствам бути гнучкими та адаптивними до змін, а також забезпечують їхню конкурентоспроможність у швидкозмінному світі сьогодні.

Підприємство повинно мати ефективні системи управління ризиками, щоб забезпечити сталість своєї діяльності в умовах невизначеності та зміни. Управління ризиками та забезпечення сталості бізнесу є критично важливими аспектами для успішної діяльності підприємства.

Проведення систематичного аналізу потенційних ризиків дозволяє підприємствам ідентифікувати потенційні загрози та можливості, що допомагає уникнути непередбачених ситуацій. Створення планів управління ризиками, включаючи стратегії мінімізації, перенесення та прийняття ризиків, допомагає підприємствам готуватися до можливих випадків та зменшує їх вплив. Рознообразнення бізнес-портфелю та ринків допомагає зменшити залежність від конкретних сегментів та мінімізувати ризики, пов'язані зі змінами в одному напрямку. Регулярне планування та моніторинг фінансових показників дозволяє підприємствам вчасно виявляти проблеми та реагувати на них. Розробка довгострокових партнерських відносин та управління ризиками, пов'язаними з постачальниками та партнерами, допомагає забезпечити надійність ланцюга постачання та зменшити вплив зовнішніх факторів на бізнес. Використання страхових полісів для покриття ризиків, таких як втрата майна, відповідальність перед третіми особами, а також інші можливі загрози. Розробка кризових планів та процедур для ефективного управління кризовими ситуаціями, такими як припинення діяльності, катастрофи, конфлікти тощо.

Ці стратегії сприяють забезпеченню сталості бізнесу та зменшенню його вразливості до ризиків, що можуть виникнути у великому спектрі сценаріїв.

Здатність підприємства до постійного вдосконалення своїх процесів та продуктів є ключовим елементом

його соціально-економічного потенціалу. Стале вдосконалення та управління якістю є важливими аспектами ефективного управління підприємством, оскільки дозволяють підтримувати високий рівень якості продукції чи послуг і задовольняти потреби клієнтів.

Встановлення чітких стандартів якості для продукції чи послуг допомагає зрозуміти очікування клієнтів та визначити показники успіху. Проведення систематичного аналізу процесів та результатів дозволяє ідентифікувати можливість удосконалення та виправлення недоліків. Використання стандартів якості, таких як ISO 9001, допомагає створити систему управління якістю, що забезпечує стабільність та послідовність процесів. Залучення персоналу до процесу управління якістю, включаючи навчання та мотивацію, сприяє покращенню якості та ініціативності на робочому місці. Використання інструментів якості, таких як PDCA (Plan-Do-Check-Act), Six Sigma, Lean Manufacturing, дозволяє ідентифікувати та виправляти проблеми в процесах. Аналіз отриманого зворотного зв'язку від клієнтів допомагає розуміти їхні потреби та вимоги, що є важливим для постійного вдосконалення продукції чи послуг.

Постійний моніторинг процесів виробництва та надання послуг, а також вдосконалення їх за допомогою методів управління якістю, дозволяє забезпечити сталість та покращення продуктивності.

Ці стратегії сприяють сталому покращенню якості продукції чи послуг і забезпечують підприємствам конкурентні переваги на ринку.

Оцінка соціально-економічного потенціалу підприємства може бути складною, але важливою задачею, яка дозволяє зрозуміти його стан, сильні та слабкі сторони, а також потенційні можливості для подальшого розвитку. Існує кілька методик оцінки соціально-економічного потенціалу підприємства (табл. 1).

Будь-яка з цих методик може бути використана залежно від конкретних потреб та характеристик підприємства. Важливо, щоб оцінка була об'єктивною, аналізувала широкий спектр показників та враховувала інтереси всіх зацікавлених сторін.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Ретельний аналіз потенційних безпекових загроз дозволяє підприємству зрозуміти, які аспекти його діяльності можуть бути під ударом. Це може включати аналіз природних ризиків, техногенних загроз, а також кібербезпеку. На основі аналізу ризиків потрібно розробити план дій для мінімізації впливу безпекових викликів на підприємство. Це може включати створення систем безпеки, внесення змін у процедури роботи та резервування ресурсів для непередбачених обставин. Світ змінюється, і з ним змінюються й безпекові загрози. Підприємство повинне бути готовим до постійного вдосконалення своїх практик та стратегій відповіді на безпекові виклики. Важливо, щоб усі працівники були віддані практикам безпеки та були готові до втру-

чання у випадку кризи. Тренінги, семінари та інші навчальні заходи можуть допомогти підготувати персонал до ефективного ведення в ситуаціях кризового управління. Підприємство повинне активно співпрацювати з урядовими органами, громадськістю, партнерами та іншими зацікавленими сторонами щодо питань безпеки. Це допоможе вчасно виявляти та вирішувати можливі проблеми. Використання новітніх технологій та інновацій може допомогти в забезпеченні безпеки підприємства. Це може включати впровадження систем моніторингу та прогнозування, захист від кіберзагроз та інші заходи.

Загалом, ефективне управління розвитком соціально-економічного потенціалу підприємства в умовах безпекових викликів вимагає системного підходу, гнучкості та постійного вдосконалення.

Література:

1. Бородина О. М. Убезпечення сільського способу життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 20—32.
2. Грицаєнко М. І. Роль соціального капіталу аграрного підприємства в імплементації засад корпоративної соціальної відповідальності. Економіка АПК. 2021. № 5. С. 17—29.
3. Дюк А. А. Концептуально-методичні засади оцінки організаційно-економічної соціалізації підприємництва на селі. Економіка АПК. 2020. № 4. С. 111—120.
4. Зось-Кіор М. В., Пархоменко О. П., Ткаченко Н. Е. Інтелектуальний та людський капітал: дефініції розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 9. С. 15—23.
5. Киричук С. В. Методичні підходи та прикладні оцінки інклюзивного сільського розвитку. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 113—121.
6. Плаксінко В. Я., Зось-Кіор М. В., Гнатенко І. А. Компетентнісний підхід в командотворенні менеджменту підприємства в контексті розвитку сучасного ринку праці. Економіка та держава. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 4 (121). С. 76—81.
7. Шпикун О. Г., Ігнатенко М. М., Швець А. А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. Економіка АПК. 2021. № 3. С. 97—111.
8. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubeshanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129—135.
9. Gryshchenko I., Ganushchak-Efimenko L., Shcherbak V., Nifatova O., Zos-Kior M., Hnatenko I., Martynova L., Martynov A. Making Use of Competitive Advantages of a University Education Innovation Cluster in the Educational Services Market. European Journal of Sustainable Development. 2021. № 10, 1. P. 571—583.
10. Novikova N. L., Ovcharenko L. V., Ozhelevskaya T. S. Social responsibility of business: institutional approach. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 93—103.
11. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos-Kior M.,

Hnatenko I., Rubeshanska V. Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2021. Vol. 36. P. 199—205.

References:

1. Borodina, O. M. (2020), "Ensuring the rural way of life: European policy, guidelines for Ukraine", Economy of agro-industrial complex, vol. 2, pp. 20—32.
2. Hrytsaenko, M. I. (2021), "The role of social capital of an agrarian enterprise in the implementation of the principles of corporate social responsibility", Economy of agro-industrial complex, vol. 5, pp. 17—29.
3. Duke, A. A. (2020), "Conceptual and methodological principles of assessing the organizational and economic socialization of entrepreneurship in the countryside", Economy of agro-industrial complex, vol. 4, pp. 111—120.
4. Zos-Kior, M. V., Parkhomenko, O. P. and Tkachenko, N. E. (2020), "Intellectual and human capital: definitions of development", Actual problems of the economy, vol. 9, pp. 15—23.
5. Kirizyuk, S. V. (2020), "Methodical approaches and applied assessments of inclusive rural development", Economy of agro-industrial complex, vol. 6, pp. 113—121.
6. Plaksienko, V. Ya., Zos-Kior, M. V. and Hnatenko, I. A. (2021), "Competency approach in team building of enterprise management in the context of the development of the modern labor market", Economy and the state. Series: Economy and entrepreneurship, vol. 4 (121), pp. 76—81.
7. Shpykulyak, O. G., Ignatenko, M. M. and Shvets, A. A. (2021), "Conceptual assessments of the implementation of the principles of inclusive development of rural areas with the participation of agroholding integrated formations", Economy of agro-industrial complex, vol. 3, pp. 97—111.
8. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubeshanska, V. (2021), "Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 43.1, pp. 129—135.
9. Gryshchenko, I., Ganushchak-Efimenko, L., Shcherbak, V., Nifatova, O., Zos-Kior, M., Hnatenko, I., Martynova, L. and Martynov, A. (2021), "Making Use of Competitive Advantages of a University Education Innovation Cluster in the Educational Services Market", European Journal of Sustainable Development, vol. 10,1, pp. 571—583.
10. Novikova, N. L., Ovcharenko, L. V. and Ozhelevskaya, T. S. (2020), "Social responsibility of business: institutional approach", Economy of agro-industrial complex, vol. 2, pp. 93—103.
11. Rossokha, V., Mykhaylov, S., Bolshaia, O., Diukariev, D., Galtsova, O., Trokhymets, O., Ilin, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubeshanska, V. (2021), "Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition", Journal of Hygienic Engineering and Design, vol. 36, pp. 199—205.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2024 р.